

תהפוכות קרב-לילה

שפע של תהפוכות-גורל בקרבות-אפתעה ליליים בלט במיוחד בשני מסעי-מלחמה שנתחוללו על גדות החידקל בשנות 221 ו-220 לפסה"נ בין צבאות ממלכת סלבקים לבין מצביא מורד. וכאן תיאורם על הלקחים, מפי הסטוריון צבאי גדול, פוליביוס.

בקרבות בין מצביאיו של אנטיוכוס לבין מולון, מושלימדי המתמרד

כסנואטיס איש-אכיה, משנתמנה לפיקוד עצמאי ונמצא אותו בידו סמכות רבה יותר מכפי שיכול היה לצפות אי-פעם, החל לנהוג במקצת זלזול בירידי ולהיות נועזי-מדי בתכניותיו נגד אויביו. לאחר שהגיע אל סלבקיה-שעל-החידקל, הוא הוליד את כוחותיו משם, ויחנה למול האויב-המורד, כשנהר חידקל לפניו. עריקים מרובים, ממחנהו של מולון המורד, חצו בשחיה את הנהר ומסרו לו כי אם יצלח הוא את הנהר אל עברו האחר — יצטרף אליו כל צבא מולון (שכן החילים התקנאו במולון, ונטו מאוד לצד המלך אנטיוכוס); ואז החליט כסנואטיס, לאחר שידעות אלו עודדוהו, כי יחצה את החידקל. ראשית-כל הפגין נסיון, לכאורה, לגשור גשר על פני הנהר, במקום בו מצוי בו אי; אך היות והוא לא ריכז לשם את החמרים הנתוצים להקמתו של גשר, לא הפנה מולון תשומת-לב רבה לנסיון-הטעיה זה. אולם כסנואטיס עסק כל אותו זמן, במלוא השקידה האפשרית, באיסוף סירות והתקנתן. לאחר שבחר מכל צבאו את האמיצים שבין הפרשים והרגלים, השאיר הוא את זבכסיס ואת פיתיאדס ממונים על המחנה, ובצעמו יצא בלילה אל נקודה המרוחקת כ־80 איסודות* במורדה-נהר ממחנהו של מולון; שם העביר הוא בשלום את כוחותיו בסירות אל העבר-ההוא של הנהר והקים מתנהו בעוד לילה, במקום שנודעו לו יתרונות — שכן רובו היה מוקף ע"י הנהר, ויתרי היה מחופה ע"י בריכות וביצות. מולון, משנתחור לו מה מתרחש כאן, שילח את חיל-הפרשים שלו, כסברו כי נקל יהיה למנוע חצית הנהר מכל גייסות נוספים ולהדביר אותו כוח הנמצא כבר בעבר הזה של הנהר. אך לכשקרבו כוחות אלה השלוחים ע"י מולון אל חנית הגייסות שעם כסנואטיס, לא היה כל צורך במאמץ מצד יריביהם כדי לחסלם; שכן, בחסדם ידיעת השטח, הוטלו או שוקעו הללו, ע"י תנופת תנועתם-הם, אל תוך הבריכות והביצות, ולא היה בהם עוד כדי להועיל, ולא מעטים מהם אף אבדו שם. כסנואטיס, אשר בטח בטחון גמור בכך כי משיקרב אל גייסותיו של מולון יעברו הללו לצדו, התקדם לאורך גדת-הנהר, ויחנה בסמוך אל אויבו. אולם מולון, בין שהיה זה מעשה תחבולה וערמה מצדו, ובין מתוך שלא בטח באנשיו וחשש לכך שהנתחו של כסנואטיס עלולה להתאמת — נטש עתה מחנהו תחת מחסה הלילה, בעוזבו את כל כבודותיו, וצעד בחפזון בכיוון אל ארץ-מדי. כסנואטיס, אשר שיער כי מולון נס פן יותקף על ידו, ומתוך אי-אמון בגייסות-ההוא, תחילה תקף ותפס את מהנה-האויב ולאחר זאת הביא מן העבר-האחר של הנהר, ממחנהו של זבכסיס, את חיל-הפרשים שלו ואת הכבודה. לאחר זאת כינס את חיליו לאספה ועורר אותם בדברים להתמלא אומץ ותקוה לסיום מוצלח של המלחמה, לנוכח מנוסת מולון. משסיים נאום, פקד עליהם לראווג לצרכיהם ולהיטיב את לבם, היות ועם האיר הבוקר מתכוון הוא לצאת למרדף. החילים, שנמתלאו בטחון, ושרושותם עמד-שפע של מוונות, החלו עוסקים בסעודות-כידה-מלך ובשתייה — ושקעו

* אם נבסס את החשבון על האיטליה האטית, שארכה היה כ־182 מטר — הרי המרחק שמדובר בו כאן היה 14—15 קילומטר; ואם היתה זו „איטלית-דרכים“ פרסית (150 מ') — 12 ק"מ. — המערה.

במצב של רישול, הבא כתוצאה מהפרזה בכגון־אלה. אך מולן, לאחר שהתרחק למרחק ניכר והאכיל את אנשיו ארוחת־ערב, חזר על עקבותיו והופיע מחדש במקום ממנו יצא; ושם, במצאו את כל אייביו פזורים ושחויים, הוא נפל על המחנה בשעת־שחר מוקדמת. כסנו־אִיסט, שהודהם ע"י ההתקפה הבלתי־צפויה ושללא היה ביכולתו להעזיר את חייליו מחמת היותם שתויים, זינק נואשות אל תוך שורות האויב ומצא את קצו. רוב החיילים נהרגו על מצעיהם, בעוד השאר השליכו עצמם אל תוך הנהר וניסו לחצותו בשחייה, בשאפם אל המחנה־שבגדה־ממול; אך גם רובם של אלה אבדו שם. מראה־העניים שבמחנה — כולו היה מחזה של בהלה ותהוירובוהו על כל צורותיהם וגילוייהם. האנשים היו נתונים כולם במגור ומבוכה קיצוניים. והיות המחנה שמעבר לנהר נראה היטב, וכמרחק לא־רב, הרי בשאיפתם להימלט שכחו את כוחו המסוכן של הזרם — ותוך אבדן־עשתונות, בניגוד עיוור אל מקומ־מבטחים, הטילו עצמם לתוך הנהר ואילצו אף את בהמית־המעמס, עם הכבודה העמוסה על גביהם, להיכנס לתוך מִיה־נהר — כאילו נהר זה עשוי היה לעזור להם, מעשה־השגחה, ולשאתם על פניו לעבר המחנה שממול. כך שהתמונה שנראתה לאורך הנהר אמנם היתה טרגית ובלתי־שיכחה: סוסים, פרדים, נשק ופגרים, וכבודה מכל הסוגים נגרפים בזרם יחד עם אלה השוחים בו. מולן השתלט על מחנה כסנו־אִיסט, ולאחר־זאת חצה את הנהר בבטחה, שכן לא ניתקל בשום התנגדות — כי וככסים גם עוד בטרם ערך את התקפתו — וכך כבש גם את מחנהו של זה. לאחר זאת, עלה בראש צבאי על סלביה — ולכדה בהסתערות הראשונה.

בקדבות בין אנטיוכוס-מלך לבין מולן המורד

עצת זככסיס נתקבלה (ע"י המלך). הצבא חולק לשלושה חלקים וחצה את הנהר (חידקל) באורח חפז, יחד עם כבודתו, בשלושה מקומות; ובערכו את מסעו לעבר דורה (*), עיר שצר עליה או אחד ממפקדיו של מולן, אילץ את האויב, כבר עם התקפתו הראשונה, להסיר מעליה את המצור. בהתקדם משם, ובצעדם ללא־הרף במשך שמונה ימים, הם חצו את רקס־ההרים המכונה אוריקון והגיעו לאפולוניה. בינתיים שמע מולן על בוא המלך, ובהתיחסו באי־אמון אל אוכלוסי מחוז־שושן וארץ־בבל (היות ואת החבלים האלה כבש לפני זמן כה מועט, ובמפתיע), וכן בחששו כי ינותק נתיב־הנסיגה שלו לעבר ארץ־מדי (מחוז־שלטונו הבסיסי) החליט לגשור גשר על החידקל ולחצותו עם צבאו — כי חזקה עליו שאיפתו להגיע אל החלק הגבועי של מחוז־אפולוניה, שכן סמך הרבה על רוב קולע־האבנים שבצבאו, אלה המכונים קירטיים. משחצה את הנהר, עשה את מסעו במהירות וללא־הפסק. הוא קרב אל מחוז־חפצו באותו זמן עצמו בו יצא המלך מאפולוניה עם כל צבאו; וחיל־הרגלים־הקל של שניהם, אשר משני הצדדים נשלח קדימה לפני הכוחות־העיקריים, נתקלו זה־בזה בתצותם רכס־גבעות מסוים. תחילה נכנסו לתגרות זה עם זה, אך בהתקרב גופי־הגייסות העיקריים — נפרדו. ושני הצבאות נסוגו עתה כל אחד אל מחנהו, אשר נמצאו במרחק של כ־40 איצטריות זה מזה; אך כשירד הלילה, מולן — אשר היראה בכך כי התקפה ישירה של המורדים על מלכם לאור היום תהיה ענין רב־סיכון וקשה — החליט לתקוף את אנטיוכוס בלילה. בבחרו את רבי היכולת והמרץ שבכל צבאו, הוא הוליד אותם בדרך עקיפה בכיוון שנבחר על ידו מתוך כוונה להתנפל על יריבו מקרקע נישאת־יותר ועדיפה. אך כשנודע לו, תוך־כדי מסעו, כי עשרה חיילים ערקו כקבוצה ועברו אל אנטיוכוס — נטש הוא את תכניתו זו, ונסוג בחפז. לעת הפציע הבוקר, הופיע במבואות מחנהו הוא — ושם הטיל בוא את הצבא כולו לתוך מבוכה ובהלח־מגור; שכן האנשים שם, שהוערו לפתע משנתם ע"י החיל המתקרב, עוד מעט ופרצו החוצה, מתוך המחנה. ברם, מולן השקוט את הבהלה עד כמה שהדבר היה ניתן, ואילו עם בוקר הוציא המלך, שהיה מוכן ומוזמן לקרב, את כל צבאו מתוך מחנהו־שלו, אשר למולן, הרי בשל הבהלה חסרת־הטעם שנתרחשה בלילה, היו לו קשיים בהוצאת כוחותיו מתוך המחנה, ורב היה א־הסדר בשעת ערכו אותם למערכה.

(במערכה שנתרחשה באותו בוקר של שנת 220 ניגף מולן בפני אנטיוכוס, לאחר שכנף־השמאל עברה

לצד הלו — ונפל על חרבו).

(*) הכונה כאן לא לעיר שעל הפרת (ידועה למדי מהתפירות רבות־הענין של דורה־אירופוס), כי אם לדורה אחרת, שעל החידקל. — המערי.